

- Будову рослин. Діти повинні вміти визначати кімнатні рослини за морфологічними ознаками: “як дерево”, “як кущ”, “як трава”.
- Частини рослин (стебло, листочки, квіти).
- Походження деяких рослин, залежність зовнішнього виду від місця вирощування.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку.

Отже, експериментальна робота, проведена в старших групах, показала, що дидактичні ігри можна ефективно використати для свідомого оволодіння дітьми поняттями про природу лише при певних умовах (збагачення досвіду дітей, проведення дидактичних ігор у відповідній системі і послідовності).

ЛІТЕРАТУРА:

1. Дрягунова В.А. Дидактические игры для ознакомления дошкольников с растениями. – М., 1981.
2. Янківська О.П. Дидактичні ігри в дитячому садку. – К., 1985.
3. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні. – К., 1999.
4. Коментар до Базового компоненту дошкільної освіти в Україні. – К., 2003.
5. Глухова Н.Є. Емоційне спілкування дитини з природою як умова творчого осягнення світу // Дошкільне виховання. – 2001. – № 10.
6. Плохій З.П. Природа як пізнавальна цінність // Дошкільне виховання. – 2001. – № 6.
7. Яришева Н.Ф. Методика ознайомлення дітей з природою. – К.: Вища школа, 1993.

УДК 373.21

Т.А. Лісовська

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРОБЛЕМИ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ПІДХОДУ ДО МУЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті розкривається сутність поняття “індивідуальний підхід”, його роль у музичному вихованні старших дошкільників. Дається ретроспективний аналіз поглядів науковців з означеної проблеми. Звертається увага на питання організації навчального процесу з урахуванням різних форм навчання.

In the article essence of concept “Individual hike”, his role, opens up in musical education of senior elder preschool. The retrospective analysis of looks of scientists is given on this issue. Attention applies on a question of organization of educational process taking into account the different forms of teaching.

Постановка проблеми. Проблема індивідуального підходу до музичного виховання дітей старшого дошкільного віку є актуальною тому, що містить у собі широкі можливості для вдосконалення процесу навчання та виховання, у тому числі й для створення педагогічних умов розвитку здібностей кожної дитини. Розвиток національної системи освіти в Україні, як необхідний елемент розбудови самостійної держави, вимагає вдосконалення існуючих форм і методів виховного впливу на особистість дитини дошкільного віку. Найефективнішим розвиток особистості спостерігається під час гармонійного поєднання внутрішніх задатків, мотивів певної діяльності дитини та зовнішнього оптимального середовища. Сучасна теорія дошкільного виховання спрямована на використання потенційних неповторних можливостей розвитку кожної дитини, формування індивідуально-творчих початків особистості вже на етапі дошкільного дитинства.

У цьому зв'язку розвиток нових теоретичних та практичних підходів до обґрунтування сучасної системи дошкільного виховання дітей має беззаперечне значення

для успішного вирішення цих завдань. Актуальним є уточнення місця і ролі музики як засобу впливу на емоційний розвиток підростаючої особистості, з'ясування принципів організації процесу музичного виховання дітей дошкільного віку, обґрунтування необхідних методів трансформації цього напрямку виховання. Найбільш перспективним із цих позицій нам вбачається вивчення можливостей ранньої диференціації педагогічного процесу, в основі якого лежить організація навчання та виховання за різнорівневими програмами з урахуванням індивідуальних можливостей і здібностей кожної дитини.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Психолого-педагогічна наука має певний доробок у розв'язанні цієї проблеми. Так, загальнотеоретичні проблеми культурного розвитку особистості висвітлюються у працях Б.Ананьєва, М.Араповського, Л.Баренбойма, Б.Бехтерева, А.Бриля, Н.Ветлугіної, Л.Виготського, І.Гейнрихса, Є.Голубєва, А.Готсдинера, О.Запорожця, І.Зязюна, М.Кагана, А.Канарського, Г.Костюка, О.Леонтєва, С.Науменко, Ю.Полянського, Є. Сеги, А.Сохора, К.Тарасової, Б.Тєптова, Г.Ципіна та ін.

У працях авторів досліджуються питання, пов'язані з уточненням сутності виховання, його принципів і завдань, єдності з навчанням; зв'язки його з моральним, загальнокультурним розвитком особистості; впливу музичного виховання на формування особистості.

На сучасному етапі стандартизація навчального процесу в дошкільному закладі, що склалася протягом останніх років, у значній мірі сприяє нівелюванню особистості, дефіциту ініціативи і творчості, ставить проблему пошуку шляхів формування людської індивідуальності у процесі її онтогенетичного розвитку.

Ідеї, які обґрунтовують необхідність вдосконалення питань індивідуального підходу, містить спадщина класиків педагогіки та психології – Ш.Амонашвілі, О.Аркіна, Р.Буре, Л.Виготського, П.Гальперіна, О.Запорожця, Г.Костюка, Н.Мєнчинської, А.Макаренка, К.Ушинського та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Сьогодні доводиться констатувати, що проблема індивідуального підходу до музичного виховання дітей старшого дошкільного віку є актуальною і недостатньо розробленою, хоча саме в цей період закладається фундамент для надбання в подальшому у дітей будь-яких спеціальних знань, вмінь і навичок, засвоєння різних видів діяльності.

Як свідчить практичний досвід, дитині для пізнання довкілля та всебічного розвитку не достатньо взаємодії з дорослим за допомогою мовлення. Вона потребує включення в різні види діяльності, зокрема в музичну.

Метою статті є аналіз теоретичних основ проблеми індивідуального підходу до музичного виховання дітей старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Індивідуальний підхід – це педагогічний вплив на кожну дитину, який ґрунтується на знанні її особистих рис і умов життя, в результаті якого у педагога створюється чітке уявлення про характер кожного з них, про його інтереси і здібності, що дає змогу зрозуміти вчинки дитини, застосувати найбільш доцільні навчально-виховні засоби, які розвивають творчу активність дітей.

Індивідуальний підхід застосовується як виховними системами гуманістичної орієнтації (коли вихователі визнають право кожної дитини бути не схожою на інших), так і системами авторитарного типу, які прагнуть усіх дітей зробити однаковими. У зв'язку з цим у сучасній педагогічній науці і практиці виникла необхідність запровадження нового поняття – особистісного підходу, який має багато спільного з індивідуальним підходом, однак на відміну від нього головну мету вбачає в розвиткові особистості, а не її пригніченні.

Індивідуальний підхід має свою специфіку у навчальному та виховному процесах. Відтак **індивідуальний підхід у вихованні** – це варіативне використання педагогом цілісної системи засобів, форм, методів та прийомів виховної роботи з урахуванням комплексу індивідуальних відмінностей дітей.

Унікальна методика прийомів індивідуального підходу до дітей пов'язана з великим російським педагогом К.Д. Ушинським. Учений вважав, що необхідно вивчити нахили

кожної дитини, а потім уже складати програму її діяльності відповідно до її індивідуальних особливостей і здібностей. К.Ушинський першим висунув і обґрунтував важливе положення педагогічної теорії – вимогу народності виховання, ввів у науковий обіг термін “народна педагогіка”. Педагогічна система А. С. Макаренка, як нам вбачається, є взірцем практичної реалізації принципу індивідуального підходу до вихованців колонії, це і є індивідуалізація в дії. Проблема індивідуального підходу до дітей отримала всебічний і оригінальний розвиток у педагогічній творчості українського педагога В.О. Сухомлинського. Шлях вивчення індивідуальних особливостей дитини В.О. Сухомлинський вважав потрібним розпочинати з його сім’ї, одночасно підкреслюючи необхідність педагогічної просвіти батьків: “По-моєму глибокому переконанню, педагогіка повинна стати наукою для всіх...”. Найважливішим засобом розвитку особистості він вважав природу, художнє слово, музику та малювання, оскільки все найкраще в характері дитини розкривається в ході зіткнення з красивим, з мистецтвом, музикою [7: 32].

Проблема індивідуального підходу до дітей отримала всебічний розвиток у практичному досвіді І.Павлова, який у своєму вченні розкрив індивідуальні особливості дитини, що пов’язані з типом його нервової діяльності. Він визначив основні положення нервових процесів:

- Сила збудження і гальмування;
- Рівновага чи не рівновага цих процесів;
- Їх рухомість.

На основі вивчення протікання цих процесів І.П. Павлов визначив 4 типи вищої нервової діяльності [2: 170].

Сьогодні **індивідуальний підхід у навчанні** розглядають як вибір педагогом особливих засобів активізації навчально-пізнавальної діяльності кожного вихованця. Варіюються, зокрема, вимоги до засвоєння матеріалу, який вивчається (добір завдань, різних за змістом та ступенем складності); форми організації навчання (фронтальна, групова, індивідуальна); кількість та характер допомоги, що надається дітям; темпи оволодіння знаннями та навичками (Я.Ковальчук, В.Котирло, Г.Скирко, Т.Степанова, К.Щербакова) [3; 4; 6].

Отже, індивідуальний підхід передбачає використання методів впливу на кожну дитину окремо з урахуванням властивих їй особливостей (вікових, індивідуальних, статевих), тобто виокремлених конкретних дій і ставлення до дитини з боку педагога. Так, Є.Аркін підкреслював важливість “інтимного контакту” при вивченні дитини, де особлива увага зверталась на встановлення таких відносин, при яких дитина проявляє глибокий інтерес до дорослого, відчуває, що її переживання знаходять щирий, живий відгук. Тільки встановивши довірливі стосунки з дитиною, педагог може зрозуміти особливості його психіки, встановити причину негативних якостей характеру [1: 36].

Нова хвиля досліджень проблем індивідуального підходу у вітчизняній науці виникла в 60-х роках нашого століття (О. Байметов, С. Бочаров, О. Бударний, В. Галузинський, Л. Занков, В. Крутецький, М. Лейтес, Н. Менчинська, Н. Талізін та ін.), що зумовило новий підхід до навчально-виховного процесу.

Проблема індивідуального підходу до дітей не може бути вирішена без знань педагогом психології. Так у працях Д.Ельконіна, О.Запорожця, О.Леонтєва, А.Люблінської розкрита проблема індивідуального підходу у зв’язку з вирішенням завдань формування особистості. У кожному конкретному випадку роботи з дитиною педагог повинен продумати прийоми індивідуальної роботи з ним.

Надаючи вивченню індивідуальності дітей великого значення, психологи В.Небиліцин, Б.Теплов, В.Мерлін визначили загальні правила роботи з дитиною, враховуючи в них протікання психічних процесів. Здійснення індивідуального підходу до дітей під час усіх видів їх діяльності необхідно розглядати як визначену взаємопов’язану систему [6: 19].

Розвивальне навчання завжди було пов’язане з питаннями його організації. В історії відомо декілька форм навчання: індивідуальне, індивідуально-групове, групове і колективне.

Більшість науковців вважає, що потрібне сполучення цих форм. Однак, на рівні дошкільної дидактики немає обґрунтування сполучення всіх цих форм. В останні десятиліття більше уваги стали приділяти навчання, побудованому на індивідуальному підході до дітей (А.Богущ, Г.Дикопольська, Т.Степанова, Я.Ковальчук, Н.Литвина, К.Щербакова та ін.). Навчання в колективі благотворно впливає і на індивідуальне навчання кожної дитини. Працюючи в колективі, діти навчаються одночасно не тільки у вихователя, а й один у одного (слухають відповіді товаришів, аналізують їх роботу, вислуховують оцінку своїх робіт), на що звертають увагу науковці Л.Пеньєвська, О.Усова та ін. У роботах А.Фльоріної, Н.Ветлугіної, Н.Сакуліної розглядаються методи та прийоми індивідуального підходу до дітей у процесі розвитку їх творчих здібностей та обдарованості [3; 5; 6].

З розвитком педагогічної думки сформувалось розуміння того, що кожна освітня програма має бути пристосована до конкретної дитини. Водночас визнавалося, що індивідуальність ніколи не формується ізольовано від соціального середовища. Тому й організацію освіти необхідно узгоджувати не лише з потребами окремої особи, а й з вимогами часу, із запитамі суспільства.

Отже, індивідуальний підхід навчального процесу створює умови для поглиблення знань, позитивно впливає на ставлення дітей до навчання. Музичне виховання є органічною складовою всього навчального процесу в дитячому садку, за допомогою якого здійснюється формування особистості і є одним із найважливіших завдань дошкільних закладів. У програмах дитячих садків передбачається музичне виховання дошкільників за такими видами музичної діяльності: слухання, співи, музично-ритмічні рухи, гра на музичних інструментах.

Сучасні науковці з дошкільного виховання (А.Богущ, Н.Гавриш, Т.Котик) розглядають два види музичної діяльності, які здійснюються у дошкільному закладі. Перший – пов'язаний із залученням дітей до мистецтва музики. Це слухання класичної і сучасної музики, зачування пісень і танців, оволодіння елементарними навичками гри на музичних інструментах. Другий вид музичної діяльності пов'язаний з грою і художньою літературою, тобто це різного роду музичні ігри, змістом яких є художні тексти. Рівень музичної вихованості дітей прямо пропорційно залежить від обсягу знань і вмінь, що формуються під час навчальної діяльності; ефективність підвищення музичного розвитку дітей залежить від умінь музичного керівника створювати необхідні організаційно-педагогічні умови навчальної діяльності дітей.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Реалізація індивідуального підходу до музичного виховання створює комфортні умови і емоційне благополуччя для розвитку кожної дитини-дошкільника.

На наш погляд, індивідуальний підхід до музичного виховання є вихідною формою і базою цілісного формування особистості. Оновлення його технології повинно здійснюватись як її гуманізація та орієнтація на розвиток усебічної творчої активності, музично-творчих здібностей, комунікативності та комунікабельності в її ставленні до світу, впевненості в собі й у своєму майбутньому; саме в аналізі зазначених аспектів ми і вбачаємо перспективи подальших досліджень

ЛІТЕРАТУРА:

1. Аркин Е.А. Ребёнок в дошкольные годы. – М.: Просвещение, 1968. – 445 с.
2. Ветлугина Н.А. Музыкальное развитие ребенка. – М.: Просвещение, 1968. – 300 с.
3. Ковальчук Я.И. Индивидуальный подход в воспитании ребенка. – М.: Просвещение, 1981. – 127 с.
4. Кондратенко Т.Д., Котырло В.К., Ладывир С.А. Обучение старших дошкольников. – К.: Рад. шк., 1986. – 152 с.
5. Методика обучения изобразительной деятельности и конструированию / Под ред. Н.П.Сакулиной и Т.С.Комаровой. – М.: Просвещение, 1979. – 272 с.
6. Степанова Т.М. Индивидуализация і диференціація навчання математики дітей дошкільного віку: Монографія. – К.: Вид. Слово, 2006. – 205 с.
7. Сухомлинский В.А. О воспитании. – М., 1985. – 400 с.